

سرمقاله

احمد قافی

مدیرعامل شرکت نمایشگاه‌های تجاری بین‌المللی منطقه یزد

دست‌باف‌هایی اصیل و باهویت

«دست‌باف‌هایی تاریخی دار، با نقش‌هایی که هر کدام برای خود داستانی دارند». بی‌شک این زیباترین تعریف از فرش دست‌باف ایرانی است. آثاری فاخر و ارزشمند که سرشار از هویت و اصالت هستند. بی‌شک اگر تارها و پودها را زبان سخن بود، به ما می‌گفتند که زنان نشسته در پشت دارهای قالی چه داستان‌هایی برای گفتن، چه شعرهایی برای خواندن و چه رازهای مگویی برای گفتن دارند. فرش دست‌باف ایرانی میراثی است ارزشمند که فرهنگ، اعتقادات، تاریخ و شرایط اقلیمی هر منطقه در نقوش و رنگ‌های به کار رفته در آن تجلی یافته است، همین امر هم دلیل اصلی جذابیت و تفاوت آن است. این دست‌بافته‌ها اما مدتی است که به دلیل برخی محدودیت‌ها همچون تحریم حال و روز خوشی ندارند اما بافندگان و فعالان این صنعت با عشق و هنرشان اجازه نداده‌اند چراغ این هنر-صنعت کم‌سو شود، همین امر هم سبب شده فرش دست‌باف ایرانی همواره و از دیرباز، محبوبیت و جایگاه خود را حفظ کند اما رفته رفته اگر تدبیری اندیشیده نشود، فعالیت بافندگانی از کشورهای هند، ترکیه، مراکش و پاکستان و وجود محدودیت‌ها برای صادرات، سبب خواهد شد این هنر بی‌بدلیل ایرانی به عقیده بسیاری از فعالان و کارشناسان این صنعت، رفته رفته در دنیا فراموش شود.

شانزدهمین نمایشگاه فرش دست‌باف یزد بی‌شک یکی از زیباترین و قوی‌ترین نمایشگاه‌هایی است که در تمام این سال‌ها سعی شده به بهترین شکل ممکن برگزار شود و خوشبختانه همواره مورد استقبال و توجه بازدیدکنندگان قرار گرفته است. خوشبختانه امسال نیز این رویداد با حضور تولیدکنندگان و برندهای معتبر از سراسر کشور برگزار شد و بازخوردها نیز نشان داد دستاوردهای مطلوبی را به دنبال داشته است.

شنبه ۶ اسفند ۱۴۰۱ | ۲۵ فوریه ۲۰۲۳ | ۴ شعبان ۱۴۴۴ | سال هفتم | شماره ۱۵۵ | ۸ صفحه

SANATYAZD.IR
دوهفته‌نامه اجتماعی اقتصادی

صنعت

شانزدهمین نمایشگاه تخصصی فرش دست‌بافت یزد برگزار شد

رویدادی سرشار از طرح و رنگ

فرش دست‌باف به سبب ارزش افزوده بالا، میزان اشتغالزایی و کسب درآمد ارزی برای کشور، از دیرباز مورد توجه همه اقشار مردم و مسئولان قرار داشته است. در همین راستا این رویداد از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. بنابراین از دیگر اهداف برگزاری این رویداد، توسعه فروش داخلی، معرفی هر چه بیشتر ظرفیت‌های این بخش اقتصادی، برنامه‌ریزی برای حل مشکلات، بررسی موانع و نقاط ضعف موجود در این صنعت، ایجاد بستری مناسب برای سرمایه‌گذاری، ایجاد زمینه اشتغال و کارآفرینی، آشنایی دست‌اندرکاران با محصولات، نوآوری‌ها و ظرفیت‌های موجود، ایجاد فضای رقابتی سالم میان تولیدکنندگان داخلی برای ارتقاء کیفیت تولید، ایجاد ارتباط مستقیم و رو در رو میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان است. گفتنی است، شانزدهمین نمایشگاه فرش دست‌باف یزد، از ۱ الی ۶ اسفند ماه ۱۴۰۱ از ساعت ۱۶ تا ۲۲ در شهرک نمایشگاه‌های بین‌المللی یزد میزبان علاقه‌مندان به هنر اصیل فرش ایران زمین بود.

شانزدهمین نمایشگاه تخصصی فرش دست‌بافت، تابلو فرش دست‌بافت، زیلو دست‌بافته‌های داری و غیرداری به مدت ۶ روز در نمایشگاه بین‌المللی یزد برگزار شد. این رویداد که با حضور ۲۵ شرکت کننده از شهرهای تهران، یزد، اصفهان، تبریز، گرگان، شهرکرد، قم، نایین و شاهرود برگزار شد، به دلیل تنوع استقبال خوبی را به دنبال داشت. فرش دست‌باف ایرانی از دیرباز به‌عنوان یکی از باارزترین صنایع دستی و کالای صادراتی غیرنفتی ایران مورد توجه جهانیان بوده است و جایگاه مهمی را در صادرات و اقتصاد ایران در بازارهای بین‌المللی ایفا می‌کند. در سال‌های اخیر اما به دلیل تحریم‌ها، صادرات فرش دست‌باف به میزان قابل توجهی کاهش یافته است، تا جایی که براساس گفته‌های حاضران در شانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی فرش دست‌باف یزد، اگر وضعیت به همین شکل ادامه پیدا کند، بیم آن می‌رود که نه تنها نام فرش ایرانی از یادها برود، بلکه تعداد زیادی از فرش‌بافان نیز به دلیل حاشیه سود بسیار پایین، این کار را رها کنند که بی‌شک این اتفاق تبعات جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت.

نمایشگاه بین‌المللی یزد همواره در تلاش است تا با برگزاری رویدادهایی این چنینی علاوه بر ایجاد بستری برای عرضه و معرفی آخرین دستاوردها، زمینه حضور سرمایه‌گذاران و علاقه‌مندان را برای توسعه تجارت و کسب و کارها فراهم کند و فضایی رقابتی را در جهت بهبود کیفیت تولیدات ایجاد کند.

یادداشت

حسین سیدمعلمی
مجری نمایشگاه

فرش‌های دست‌باف

بهترین راویان احساسات بافندگان

صحبت از فرش دست‌باف، صحبت از یک هنر-صنعت سرشار از احساس است. هر گره از این فرش‌ها، شادی‌ها، غم‌ها، دلخوشی‌ها و تمام احساسات و تفکرات بافندگان را در خود نهفته‌اند و روایت‌گر داستان‌های زیبای بسیاری هستند. فرش‌های دست‌باف سرشار از زندگی‌اند و به خانه شور و شوق و گرما می‌بخشند و همین امر اصلی‌ترین تفاوت میان فرش‌های ماشینی و دست‌باف است.

شانزدهمین نمایشگاه فرش دست‌باف در استان یزد با استقبال خوبی از سوی هنردوستان و عاشقان این آثار ارزشمند برگزار شد. به عقیده من این نمایشگاه همچون رویدادهای مرتبط با گل و گیاه است، زیرا با قدم گذاشتن در آن حال خوبی را تجربه می‌کنیم؛ حالی همانند راه رفتن میان باغی از گل.

هنر تحریم‌نشده است

حقیقت تحریم غیرقابل انکار است، اما بی‌شک هنر، آن هم هنر ایرانی غیرقابل تحریم است. هند، پاکستان و ترکیه تلاش بسیاری کردند تا بتوانند جای دست‌بافته‌های ارزشمند ایرانی را بگیرند اما هیچگاه جایگاه فرش ایرانی را نخواهند توانست از آن خود کنند.

با این وجود نمی‌توان گفت که تحریم‌ها، بازار صادرات ایران از جمله بازار فرش دست‌باف را تحت شعاع قرار نداده است، زیرا اگر تحریم‌ها وجود نداشت، این طرح و نقش‌های هنرمندانه که در سراسر دنیا طرفداران بسیاری هم دارد، به راحتی می‌توانست صادر شود. هرچند در حال حاضر هنر فرش‌های دست‌باف خود را صادر می‌کند و بازار خوبی را در دنیا از آن خود کرده است، اما تاریخ مصرف فرش‌های دست‌باف هندی نهایتاً ۱۵ تا ۲۰ سال است، این در حالی است که فرش ایرانی بعد از گذشت ۱۰۰ سال به قالی‌هایی زیبا و ارزشمند تبدیل می‌شود.

یک سرمایه‌ی زیبا و ارزشمند

نکته قابل توجه در مورد فرش‌های دست‌باف ایرانی این است که علاوه بر اینکه کالایی مصرفی محسوب می‌شوند، بلکه یک سرمایه ارزشمند هم هستند و هر روز بر قیمت و ارزششان افزوده می‌شود. بنابراین خرید آن‌ها یکی سرمایه‌گذاری است. بی‌شک برگزاری نمایشگاه‌های فرش دست‌باف فرصتی است تا بار دیگر این آثار هنرمندانه و زیبا به سبد خرید مردم راه پیدا کند.

هنر بدون مرز

هنر تنها مقوله‌ی تحریم نشدنی است و زبان مشترک تمام انسان‌ها در سراسر دنیا است و عاشقان هنر و هنردوستان به طور حتم مرزهای تحریم را درمی‌نوردند و در این میان دولت نیز برنامه‌ریزی‌هایی در این حوزه دارند. به اعتقاد من فرش ایرانی آنچنان اصالت، هویت و زیبایی را در خود نهفته است که هیچ کدام از کشورهایی که سعی دارند با دست‌بافته‌های خود جای این اثر ارزشمند را بگیرند، موفق نخواهند شد.

بین‌المللی مطرح است اما در سطح استان تلاش خواهیم کرد با برنامه‌ریزی و تبلیغات، بازار این فرش‌ها رونق گیرد و رویدادهایی همچون نمایشگاه فرش دست‌باف توسعه یابد و دستاوردهای خوبی را برای فعالان این صنعت رقم بزند. این رویداد و این سطح از زیبایی سبب شد تمایل پیدا کنم از کارگاه‌ها بازدید کنم و از نزدیک در جریان فعالیت‌ها و چالش‌های آن‌ها قرار گیرم تا به لطف خداوند جهشی درخور برای این صنعت در استان رقم بخورد.

نمایشگاه فرش دست‌باف یزد و صحبت با تولیدکنندگان متوجه آن شدم نیاز به تسهیلات جهت گسترش کسب و کار بود که مقرر شده در شورای برنامه‌ریزی از محل تبصره ۱۶ تسهیلاتی به مبلغ ۱۰۰ میلیارد تومان برای این حوزه در نظر گرفته شود.

نکته مهم دیگر مرتبط با بازار فروش این دست‌بافته‌ها و تبلیغات است در سطح استان یزد مجموعه‌ها با تبلیغات رونق بیشتر پیدا کند برخی از این فرش‌ها در سطح

مهران فاطمی
استاندار یزد

طرح‌های نقش‌بسته بر آثار این صنعت ارزشمند و فاخر روح انسان را تازه می‌کند و به اهتزاز در می‌آورد اما عمده مسئله‌ای که طی بازدید از غرفه‌های حاضر در شانزدهمین

بازار فرش دست‌باف یزد در اوراسیا و چین توسعه خواهد یافت

دستور کار قرار خواهیم داد و بر این اعتقادیم که بی‌شک پس از این نیز با کمک اداره صنعت، معدن و تجارت استان یزد و همچنین استانداری یزد از طرح‌های نوآورانه و خلاقانه در حوزه فرش دست‌باف حمایت می‌شود.

از دیگر خلاقیت‌ها در این صنعت ارزشمند، بهره‌مندی از هوش مصنوعی در قالب‌شویی در راستای تکمیل زنجیره تولید فرش دست‌باف است، در واقع عده‌ای از دست‌اندرکاران این هنر صنعت به تجاری‌سازی ایده‌های خلاقانه در این حوزه پرداخته‌اند که اقدام بسیار ارزشمندی است.

خبر خوب اینکه یزد در زمینه راه‌اندازی شرکت‌های خدمات پس از فروش فرش دست‌باف همچنین تبدیل فرش به آن‌اف تی و عرضه آن در بازار جهانی و ایجاد ارزش افزوده بالاتر برای فرش‌های هنری و راه‌اندازی کارگزاری تخصصی فرش دست‌باف با همت اتحادیه صنفی به عنوان استان پایلوت انتخاب شده است. در مورد توسعه بازار فرش دست‌باف یزد نیز لازم است اعلام کنم که در حوزه توسعه بازار در اوراسیا و چین اتفاقات بزرگی برای فرش دست‌باف یزد رقم خواهیم زد.

با همت فعالان این حوزه، جشنواره رویدادهای نوآورانه و فناورانه در حوزه فرش دست‌باف نیز تا پایان سال جاری برگزار خواهد شد.

تایید ارزیابان تخصصی وزارت صمت نیز قرار گرفته سبب ثبت آن شده است. این گره باعث تسهیل در بافت فرش و استحکام فرش می‌شود، بنابراین به سرعت آموزش آن را در

فرحناز رفیع

رئیس مرکز ملی فرش ایران

فرش دست‌باف بی‌شک بخشی از هویت فرهنگی ما ایرانیان و پرچم دوم ایران است و به عنوان یک سفیر فرهنگی ایران جایگاه ارزشمندی در دنیا دارد.

خوشبختانه با حضور در نمایشگاه فرش دست‌باف یزد، آگاهی از عقبه این دست‌باف ارزشمند و همچنین ارتباطاتی که با تولیدکنندگان یزدی از سال‌های دور داریم، متوجه شده‌ایم که فرش یزد وارد مرحله جدیدی از تولید شده و خلاقیت و نوآوری در طرح‌ها و نقشه‌های آن مشهود است و اتفاقات خوبی در حوزه فرش دست‌باف در این استان یزد رخ داده که لازم است از همه افرادی که در زمینه درخشش فرش یزد اهتمام دارند، قدردانی شود. خوشبختانه وضعیت کارگاه‌های یزد نیز به استانداردها بسیار نزدیک است اما انتظار داریم مسئولان استان فرش دست‌باف یزد را ارتقا دهند.

بسیار باعث خرسندی است که امروز شاهد اتفاقات خلاقانه و نوآورانه‌ای در استان یزد هستیم و هنرمندان

بازار داخلی کیش قیمت اصلی فرش را ندارد

ایران با این قدمت در تولید فرش، مواد اولیه را از خارج از کشور وارد می‌کند، می‌گوید: پرورش دام در برخی کشورها نظیر استرالیا و نیوزلند از کیفیت بسیار خوبی برای فرش‌بافی برخوردار است به همین دلیل از پشم‌های تولیدی این کشورها استفاده می‌شود، البته ۹۰ درصد پشم مورد استفاده فرش بافان، در ایران تولید می‌شود چراکه پشم‌های تولیدی کشور هم از کیفیت مطلوبی برخوردار است.

علیرضا نیک‌خواه در توضیح رنگ‌های شیمیایی بکار رفته در فرش دست‌باف و فاصله گرفتن اکثر تولیدکنندگان از رنگ‌های گیاهی می‌گوید: در گذشته از رنگ‌های گیاهی برای رنگ‌رزی پشم استفاده می‌شد اما در حال حاضر به دلیل تنوع و تعداد کم این رنگ‌ها از رنگ‌های شیمیایی که بعضاً وارداتی و ثبات رنگ بالایی دارد استفاده می‌شود. در این زمینه هم به دلیل اینکه قیمت مواد اولیه، دستمزد و درنهایت قیمت محصول نهایی با هم همخوانی ندارد با چالش جدی مواجه هستیم، بنابراین چنانچه برای افزایش قیمت فرش اقدامی انجام نشود با کاهش بافنده و به دنبال آن کاهش تولید مواجه خواهیم شد.

او این نمایشگاه را فرصتی مناسب برای فروش و یافتن بازارهای جدید می‌داند.

او ممنوعیت صادرات ناشی از تحریم را از چالش‌های تولید فرش در ایران می‌داند و ادامه می‌دهد: تا پیش از تحریم، فرش ایران به بازارهای صادراتی نظیر اروپا و آمریکا صادر می‌شد، اما در حال حاضر که بازار هدف تنها مصرف داخلی است امکان قیمت‌گذاری با حاشیه سود مناسب برای تولیدکننده فراهم نیست، چراکه بازار داخلی کیش قیمت‌های اصلی را ندارد، در واقع چنانچه امکان صادرات فراهم بود فرش‌های تولید ایران با قیمت‌های ۲ تا ۳ برابر به فروش می‌رسید.

علیرضا نیک‌خواه با توضیح اینکه ۲۵ هزار بافنده فرش در یزد فعالیت می‌کنند و تولید فرش با این قیمت تمام‌شده عایدی خوبی برای بافنده ندارد، می‌گوید: چنانچه چاره‌ای برای صادرات و قیمت تمام‌شده تدبیر نشود، تداوم این وضعیت باعث می‌شود که با کاهش بافندگان فرش مواجه شویم.

فرش بافی در ایران در حالی دارای قدمت ۲۵۰۰ ساله است که گویا بخش قابل توجهی از پشم و رنگ مورد استفاده در این صنعت وارداتی است، اتفاقی که بر قیمت تمام‌شده فرش تأثیر زیادی دارد است. نیک‌خواه مسئول فروشندگان فرش دست‌باف یزد در پاسخ به اینکه چرا

استفاده از مواد اولیه مرغوب در فرش دست‌باف یزد

علیرضا نیک‌خواه مواد اولیه مرغوب را از دیگر مزیت‌های فرش‌های یزد می‌داند و می‌گوید: تمامی تولیدکننده‌های یزدی به ویژه در سال‌های اخیر از بهترین پشم‌های ایرانی و خارجی همچنین رنگ‌های مرغوب برای تولید فرش استفاده می‌کنند، به همین خاطر تمامی فرش‌ها ممتاز هستند که به مرور زمان هرچقدر شسته شود و پا بخورد رنگ از روز اول زیباتر خواهد شد. او با توضیح اینکه مواد اولیه، ریزباف و درشت‌باف بودن فرش و همچنین نقشه و طرح از عوامل موثر در قیمت فرش هستند توضیح می‌دهد: برای مثال فرش‌های درشت‌باف به نسبت ریزباف قیمت کمتری دارند، در واقع وقتی مواد اولیه و طرح و نقشه خوب باشد می‌توان فرش را در دو تراکم ریز و درشت بافت، که در نهایت هم این تراکم است که قیمت فرش را تعیین می‌کند.

به گفته نیک‌خواه، فرش بافان یزدی هیچ محدودیتی برای اجرای طرح و نقشه‌های خاص برای فرش اعم از مدرن و سنتی ندارند، در واقع هماهنگی خوبی مابین طراحان نقشه فرش و بافندگان وجود دارد و حتی طرح‌ها به صورت اختصاصی بافته می‌شود.

«فرش در سال‌های خیلی دور بیشترین صادرات غیرنفتی ایران را به خود اختصاص داده بود که این آمار شگفت‌انگیز طی چندسال اخیر به دلیل فشارهای ناشی از تحریم به کمترین میزان خود رسیده است، در واقع عدم دسترسی تولیدکنندگان فرش ایران به بازارهای صادراتی سبب شده است که بازار هدف تنها برای مصرف داخلی باشد، در چنین شرایطی امکان قیمت‌گذاری با حاشیه سود مناسب برای تولیدکننده فراهم نیست، چراکه بازار داخلی کیش قیمت‌هایی اصلی را ندارد، در واقع چنانچه امکان صادرات فراهم بود فرش‌های تولید ایران با قیمت‌های ۲ تا ۳ برابر به فروش می‌رسید، بنابراین تداوم چنین وضعیتی بدون اصلاح قیمت و صادرات باعث می‌شود که با ریزش بافنده‌های فرش مواجه شویم، چراکه قیمت مواد اولیه، تورم و دستمزد بافنده با قیمت نهایی همخوانی ندارد.»

به گفته علیرضا نیک‌خواه فعال صنعت فرش، فرش دست‌باف یزد عموماً با دار عمودی و گره نامتقارن فارسی و دو پوده تولید می‌شود که نقش گل‌ها با تزئینات هندسی و نیز نقش ترنج و طرح‌های باغی متداول تر است. فرش یزد از فرش‌های اصیل ایرانی با باخور فوق‌العاده و بدون تقلب است، ضمن اینکه به نسبت دیگر فرش‌های دست‌باف ایرانی از قیمت مناسبی برخوردار است.

او با توضیح اینکه فرش یزد، فرش سفارش‌پذیر و ترکیبی از طرح فرش‌های کاشان و ساروق است و از قالی‌های کرمان هم تأثیر زیادی گرفته است، توضیح می‌دهد: تقاضا برای تولید فرش یزد به واسطه اینکه فرش بافان این منطقه بدون تقلب کار می‌کنند و از بافندگان بسیار خوب کشور هستند همیشه در سطح بالایی قرار دارد و تولیدکنندگان بسیاری طرح و نقش‌های مورد نظر خود را به فرشباافان یزدی سفارش می‌دهند.

صورت صداقت در فرش بافی

علیرضا نیک‌خواه در توضیح بیشتر پیرامون چرایی اعتماد به فرشباافان یزدی و شهرت آن‌ها در صحت و کیفیت کار عنوان می‌کند: گره‌زنی فرش اهمیت زیادی دارد و چنانچه فرش بافی صداقت لازم را نداشته باشد می‌تواند در گره‌زنی تقلب کند، به گمان من این میزان سلامت در کار فرشباافان یزدی به اعتقادات آن‌ها بازمی‌گردد که در این زمینه هم تأثیر گذاشته است، تمامی فرش‌های دست‌باف یزدی تک‌گره و تک‌خفت هستند موضوعی که از نظر فنی در فرش بافی اهمیت زیادی دارد و تمامی تجار و فروشندگان فرش دست‌باف ایران نیز به رعایت این اصول فنی در فرش تولیدی یزد آگاهی دارند، بنابراین همین مساله باعث شده سفارش‌های قابل‌توجهی برای فرش بافان یزدی در جریان باشد.

او در توضیح گره‌های فرش و نقش آن در کیفیت و سنجش صداقت فرش بافان می‌گوید: بافت فرش از نظر فنی و کیفی مبنایست یک گره باشد، اما در بافت فرش به صورت دو گره، به دلیل اینکه زمان بافت را به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهد یک تقلب محسوب می‌شود، چراکه این مساله ارتباط مستقیمی با کاهش عمر و کیفیت فرش دارد، موردی که در هیچ‌کدام از فرش‌های دست‌باف یزدی وجود ندارد و فرش‌ها همیشه با یک گره بافته می‌شود.

گره‌رِویا و قصه در فرش ایرانی

شادی شفيعی: "ایرانی‌ها بر باغی از گل راه می‌روند؛ این جمله‌ای است که بسیاری از گردشگران و سفرنامه‌نویس‌هایی که به ایران سفر کرده‌اند، در مورد خانه‌های ایرانی گفته‌اند. خانه‌هایی مفروش با فرش‌های زیبا و رازآلود. فرشی که قدیمی‌ترین نوع کشف شده‌ی آن یعنی فرش پازیریک به دوران هخامنشی بر می‌گردد و قدمتی ۲۵۰۰ ساله دارد و هزاران سال است که قالیبافان ایرانی در کارگاه‌های بافندگی به گره زدن و چله‌کشی مشغولند.

فرش ایرانی با آن همه نقش و نگار، اسلیمی و بته‌چقه و درخت و شکارگاه مهم‌ترین نماد صنایع دستی ایران است. فرشی که ایرانیان در طول تاریخ بر آن نقش رویا زدند و جهان خود را ثبت کردند. اما این فرش، این گره‌رِویا و زیبایی و قصه ایرانیان در طول تاریخ حالا در وضعیت ناخوشی به سر می‌برد.

حذف از بازارهای جهانی

سبیل نزولی صادرات، افزایش شدید قیمت مواد اولیه، فقدان برنامه‌ریزی مناسب نهادهای مسئول و تحریم‌های بین‌المللی باعث شده فرش اعلای ایرانی در آستانه‌ی حذف از بازارهای جهانی قرار بگیرد. این نقش‌مایه‌ها که سالیان سال است در خانه‌های ایرانی گسترده، تاریخ و فرهنگ و هویت جامعه ایرانی است. این ترنج‌ها و لچک‌ها و نقوش اسلیمی، این آهوان که در دشت فرش ایرانی هزاران سال است که می‌دوند نه تنها اهمیت اقتصادی و صادراتی دارند بلکه راوی هویت و فرهنگ و تاریخ ایرانی هستند. نارضایتی میان قالیبافان ایرانی که مهم‌ترین بخش فرایند تولید و آفرینش فرش هستند، ناامیدی و درآمد اندک و غیرمنصفانه و فقدان حمایت از این گروه، داستان فرش ایران را غم‌انگیزتر کرده‌است.

چله کشیدن در کارگاه‌های نمود و کم نور، ساعت‌ها نشستن پشت دار قالی، گره‌های فرش و سرفه‌های بافنده‌ها؛ آن‌ها جان و عشق خود را برای بافتن قالی می‌دهند. ایرانی‌ها قدیمی‌ترین تمدنی هستند که فرش می‌بافتند و فرش داشتند. ایرانی‌ها قرن‌هاست که روی باغ گل راه می‌روند، باغی که این روزها خورشید در آن غروب کرده و کم‌کم خشک می‌شود.

این بازار سال‌هاست تاجری به خود ندیده

شانزدهمین نمایشگاه فرش دست‌باف یزد پُر از نقش و رنگ و خاطراتی است که محو شده‌اند میان تالی قالی‌هایی که روایتگر دست‌های پینه‌بسته‌ای هستند که روزگاری نقش‌ها را رج‌به‌رج روی هم سوار می‌کردند. شهرت قالی‌ها و نقش‌ها و رنگ‌های ایرانی تا جایی بود که مسافرانی را از همسایگان مان راهی بازار فرش می‌کرد برای داشتن یکی از این هنرهای از دل آمده و بر دل نشست. قالی ایرانی شهرتش جهانی بود و مسافرانی سختی راه دور را به تن می‌خریدند و از اروپا و حتی آمریکا برای داشتن یکی از این قالی‌ها خودشان را به بازار فرش ایران می‌رساندند: «۴-۵ سالی است این بازار تاجر اروپایی به خود نمی‌بیند. می‌خواهم قید تولید را بزنم، با این شرایط تورم نمی‌صرفد، از طرفی آن قدر سنگ جلوی پای آدم می‌اندازند که از کرده خودت برای ترقی تولید فرش پشیمان می‌شوی». این بخش کوتاهی از درد دل‌های محمد روحانیون از استان اصفهان است که با فرش‌های دست‌باف از شهرهای اصفهان و نایین در شانزدهمین نمایشگاه فرش دست‌باف حضور دارد. او بر این باور است که کارد به استخوان تولیدکننده رسیده و این تولیدکننده‌های خوش ذوق و خلاق فرش و دست‌بافته‌ها با وجود چندین دهه فعالیت و اعتبار می‌خواهند عطای این کار را به لقایش ببخشند: «شرایطی که برای صنف فراهم کرده‌اند، بسیار به ضرر تولیدکنندگان است. صادراتی هم که انجام نمی‌شود و این مسائل باعث افت صنعت فرش و بازار آن شده است.»

فرش ایرانی در آستانه مرگ

آن‌هایی که عاشق و دغدغه‌مند فرش ایرانی هستند از شرایط موجود به شدت ناراضی‌اند؛ این طور تلقی می‌کنند که فرش و اهالی آن از سوی دولتمردان سال‌هاست که به فراموشی سپرده شده‌اند؛ باور دارند فرش ایرانی با قدمتی چند هزار ساله با مصیبت‌هایی که در این ایام بر سرش آمده در آستانه مرگ است. کم‌بیراه هم نیست. فرش ایران جایگاه تجاری خود را در بازارهای جهانی از دست داده است.

زکریا اسدی تاجر فرشی که از تهران با فرش‌های نفیس تبریزی در این نمایشگاه حضور دارد از تحریم‌ها گلایه‌مند است و قوانین دست و پاگیر گمرک و وزارت صمت و مشکل همیشگی قوانین مربوط به بازگشت ارز حاصل از صادرات را از دلایل افت بازار فرش ایرانی در جهان می‌داند: «در همه این سال‌ها فعالیت برای صنف فرش سخت شد، البته علت‌های خاصی هم داشت، اما به مرور زمان بازارهای ثابت جهانی را هم از دست دادیم.» گویی سرنوشت جوری رقم خورده بود تا حال و روز قالی ایرانی هر سال بدتر از سال قبل شود. بر اساس گفته‌های این تاجر فرش، هندوستان، پاکستان و چین مشابه قالی ایرانی را تولید می‌کنند، هرچند هیچ‌گاه قالی ایرانی نمی‌شوند و هنوز هیچ‌کس نتوانسته مشابه فرش‌های نفیس تبریز و تمام ابریشم قم را تولید کنند.

قالی ماشینی دشمن فرش ایرانی

مشتری‌های داخلی هم مدت‌هاست نقش‌ونگار قالی ایرانی را به خاطر‌ها سپرده و دل بسته‌اند به قالی‌های ماشینی. زکریا اسدی می‌گوید: متأسفانه بزرگ و بزرگ‌ترشدن بازار فرش‌های ماشینی، قالی‌های دست‌باف را از رونق انداخته، با وجود اینکه فرش‌های ماشینی در قیاس با قالی‌های دست‌بافت هم بی‌کیفیت‌اند و هم گران. متأسفانه کشوری که در دنیا حرف اول را در هنر فرش می‌زند، حالا از فرش ماشینی استفاده می‌کند.

خیانت به فرش ایرانی

«در حق هنر قالی ایران خیانت شده.» زکریا اسدی تاجر

ذوق‌شان را به خورد رنگ‌ها می‌دادند برای زایش نقش‌ها. به گفته آریا رعیتی هنر قالیبافی همیشه اشتغالزایی داشته و زیر سایه صادراتش ارزآوری.

این هنرنه دیگر بافنده دارد، نه مشتری

آریا رعیتی معتقد است که هر شهر نقش‌های خاصی را به نام خود ثبت کرده و هرکدام در حد توان بازاری را به سیطره خود درآورده است: «تمام شهرهای ما نقش‌های مختص به خود را دارند. کرمان، کاشان، اصفهان، قم، تبریز و ... از دیرباز با این هنر سروکار داشته‌اند. اراک روزگاری یکی از قطب‌های قالی ایرانی بود و امروز از ۱۰۰ مغازه قالی‌فروشی‌اش ۴-۵ مغازه بیشتر به حیات خود ادامه نمی‌دهند. یزد هم حال‌وروز بهتری از اراک ندارد. یزد دورانی یکی از قطب‌های قالی‌های آنتیک بود و از ۲۰۰ حجره شاید ۱۰ حجره هنوز کرکره‌شان را برای فروش قالی بالا می‌زنند. این هنر نه دیگر بافنده دارد، نه مشتری»

همه چیز به تحریم برمی‌گردد

تحریم‌ها آخرین فاتحه را بر قالی ایرانی خواند. بهروز فتحی که تولیدکننده فرش‌های نفیس از آذربایجان شرقی و شهر تبریز است، می‌گوید از ۳۰۰ دار قالی، تنها ۲۰ دار برای آنها مانده

فرش تبریزی افزایش قارچ‌گونه فرش‌های ماشینی را خیانت به قالی ایرانی می‌داند: «حیف نیست با هنری که داریم سراغ فرش ماشینی برویم؟ فرش ابریشم قم روزگاری زبانزد بود، امروز این هنر را نابود کرده‌ایم.»

ابریشم ایران نفیس بود و طرفداران بسیاری در ایران، ژاپن، آمریکا و ... داشت: «در چند سال گذشته اجازه دادند دستگاه‌هایی وارد شود که فرش ابریشم می‌بافت؛ ماشینی عین دست‌باف که گره دارد و اصلاً قابل تشخیص نیست. ریش این فرش‌ها را هم با دست می‌زند تا کاملاً طبیعی به نظر برسد. صادرات آن هم دارد به طرز وحشتناکی زیاد می‌شود.»

آنطوری که این تاجر فرش می‌گوید ابریشم‌های وارداتی به خورد ماشین‌آلات داده می‌شوند تا نقشی با ابریشم به نام دست‌باف و به کام ماشینی بزنند در سودای سود بالا: «گاز و برق و ... ایران یک‌دهم بقیه کشورهای قیمت دارد، به همین علت برای کارخانه‌های فرش ماشینی به صرفه هستند، چون با هزینه کم کالایی را تولید می‌کنند که سوددهی بالایی دارد. این خیانت بزرگی است در حق قالی ایرانی.»

او هم مانند دیگر هم صنفیان‌ش باور دارد که تولید دیگر به‌صرفه نیست، هزینه تولید بالا رفته: «درد یکی، دوتا نیست. فرش ابریشم ایران روزی زبانزد دنیا بود اما امروز ابریشم را با دلار وارد می‌کنیم.»

شهرت قالی‌ها و نقش‌ها و رنگ‌های ایرانی تا جایی بود که مسافرانی را از همسایگان مان راهی بازار فرش می‌کرد برای داشتن یکی از این هنرهای از دل آمده و بر دل نشست. قالی ایرانی شهرتش جهانی بود و مسافرانی سختی راه دور را به تن می‌خریدند و از اروپا و حتی آمریکا برای داشتن یکی از این قالی‌ها خودشان را به بازار فرش ایران می‌رساندند

غیر از مشکلات تحریم، "تعهد سپاری ارزی" یکی از مشکلات اصلی در صادرات فرش دست‌باف ایرانی است که انگیزه صادرکنندگان را کاهش داده است. چرا که فعالان صنعت فرش می‌گویند صادرات این کالا بیشتر "امانی" و با اقلام دیگر متفاوت است از همین رو ممکن است نمی‌توان ارز را در مهلت تعیین شده برگرداند

تبلیغ برای فرش ایرانی کم است

اما آریا رعیتی که از تهران با فرش‌های قشقایی فارس و فرش‌های سلطان‌آبادی با بازخوانی از نقشه‌هایی با قدمت ۲۰۰ ساله در این نمایشگاه حضور دارد، همه‌گناه‌ها را به دوش کپی‌کاران این هنر اصیل نمی‌اندازد: «خودمان هم کوتاهی کرده‌ایم. تبلیغات برای فرش خیلی ضعیف بود. ما در دنیا اصلاً تبلیغ نداریم، در حالی که کشورهای رقیب تبلیغات بسیاری برای فرش‌شان می‌کنند.»

قصه فرش ایران سر دراز دارد؛ قصه‌ای که روایت می‌کند از روستاییان و عشایری که در اصفهان، کاشان، تبریز، قم و ...

باشند چه رنگ و لعاب تبریز را، به گفته‌ی فتحی همه قالی‌ها می‌روند پاکستان و بعد به اسم این کشور یا هندوستان وارد کشورهای دیگر می‌شوند. واقعیت امر این است عربستان ورود کالاهای ایرانی را ممنوع کرد، این در حالی است که برگشت پول از خیلی از کشورها سخت یا غیرممکن شده.

انگشت اتهام به سوی تحریم

ایران در مقطعی در دوران پابرجایی برجام از افزایش صادرات و ارزآوری فرش بهره برد و بنا به اعلام مرکز ملی فرش در ۱۱ ماهه سال ۱۳۹۵ حدود ۳۲۱ میلیون دلار فرش صادر شد. در متن توافق هسته‌ای ایران با قدرت‌های جهانی به لغو تحریم و واردات فرش دست‌باف ایرانی اشاره شده بود اما در دوران ریاست جمهوری دونالد ترامپ با خروج یک‌طرفه آمریکا از برجام صادرات فرش مسیر متفاوتی را طی کرد. غیر از مشکلات تحریم، "تعهدسپاری ارزی" یکی از مشکلات اصلی در صادرات فرش دست‌باف ایرانی است که انگیزه صادرکنندگان را کاهش داده است. چرا که فعالان صنعت فرش می‌گویند صادرات این کالا بیشتر "امانی" و با اقلام دیگر متفاوت است از همین رو ممکن است نمی‌توان ارز را در مهلت تعیین شده برگرداند.

خبرناگوار

رئیس اتحادیه فروشنندگان فرش دست‌باف ایران به ایلنا گفته‌است که بیش از ۸۵ درصد صادرات ایران در بازار فرش دست‌باف جهان ریزش کرده و در عوض هند، افغانستان، پاکستان و ترکیه بازارهای ایران را تصاحب کرده‌اند. آمارها می‌گویند صادرات فرش دست‌باف ایران در مدت ۳ سال به یک‌دهم کاهش یافته‌است. صادرات فرش دست‌باف ایرانی در دوران پیش از تحریم‌های بین‌المللی، سالانه بیش از یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار بود، اما این رقم در سال گذشته (۱۴۰۰) به ۶۴ میلیون دلار سقوط کرد؛ حتی سال ۱۳۹۹ این رقم حدود ۵۵ میلیون دلار بود. به گفته این فعال صنفی، مسئولان دولتی به صادرکنندگان فرش توصیه کرده‌اند که روی بازار اوراسیا و ونزولا متمرکز شویم، اما این بازارها کشش خرید قالی ایرانی را ندارند و خریدار اصلی بازار اروپا، آمریکا و کشورهای عربی است.

خرید و فروش کالا به کالای

واردات خودرو در ازای صادرات فرش. صحت از بده و بستن در دو صنعتی است که هر دو به خاطر عدم برنامه‌ریزی و طرح‌های مناسب و نبود حمایت رو به نابودی می‌روند. فرحناز رافع رئیس مرکز ملی فرش ایران در سال گذشته گفته بود که هر صادرکننده‌ای که ۷۰ میلیون دلار فرش صادر کند به عنوان تشویق می‌تواند در ازای آن خودرو به کشور وارد کند. اما وزیر صنعت، معدن و تجارت گفته چنین خبری صحت ندارد و شاید یک پیشنهادی بوده اما چنین چیزی نداریم.

یادش به خیر

چالش‌های فرش و زنجیره تأمین آن، مشکلات تکراری بافندگان، طراحان، رنگرزان، تجار و ... گویا دغدغه هیچ مسئولی نیست؛ هنر- فرهنگی که دهه ۷۰ بعد از نفت بیشترین صادرات را داشت، اکنون در آستانه نابودی قرار گرفته است. حالا به دوربین زل بزنند و بگویند فرش ایرانی برند است و تاریخ پرشکوهی دارد! نزدیک است زمانی که بگویند یادش بخیر در ایران فرش‌های اصیل با نقش‌های فراوان بافته می‌شد!

شعری که ازرنج روایت می‌کند

صدایی هنگام کلوزار زدن زنان بر دار قالی به گوش می‌رسد، شعری است و از رنجی می‌گوید که قالی‌بافان می‌کشند و چشم و کمر می‌گذارند تا به نقش‌های کشیده شده روی چوب جان بدهند اما آن چنان که باید مزدی نمی‌گیرند "کلوزار می‌زنم قالی بلرزه که هروقت در میاد، صد نار نیزه"

نوآوری در طرح و نقشه، لازمه تداوم فرش‌بافی

«در مرحله اول تولیدات ما فرش دست‌باف با طرح‌ها و نقشه‌هایی از یزد و کاشان بود، اما چون به دنبال تغییر و نوآوری در طرح‌های رایج فرش یزد بودیم تعدادی طراح از استان‌های مختلف کشور نظیر مشهد، سمنان، اصفهان و بوکان... استخدام کردیم تا پاسخ‌گوی تمام سلیقه‌های بازار و به نوعی یک نوآوری در این صنعت باشیم. در این میان اما برای فعالیت در صنعت فرش با چالش‌های زیادی مواجه هستیم چراکه تولید فرش ایرانی در حال حاضر به دلیل تحریم تنها مصرف داخلی دارد، درواقع در شرایطی با ممنوعیت صادرات ناشی از تحریم مواجه هستیم که مواد اولیه را با نرخ دلار تهیه می‌کنیم درحالی‌که فروش محصول نهایی به صورت ریالی است که این امر معضلی بزرگ برای تولیدکننده و بافنده محسوب می‌شود.» اینها بخشی از صحبت‌های مهدی شهیدی مدیر شرکت فرش نگار بافت اسیل یزد است که مشروح آن را در ادامه می‌خوانید:

مهدی شهیدی نوآوری در طرح و نقشه فرش را لازمه تداوم فرش‌بافی می‌داند و می‌گوید: یزد طی ۵۰ تا ۶۰ سال گذشته طرح‌هایی داشته که مختص به این منطقه بوده است اما بعد از آن اکثر طرح‌هایی را که در یزد می‌بینید مشابه طرح‌های کاشان است. به گفته او، این عدم خلاقیت ناشی از عدم بازاریابی همچنین بی‌توجهی به خواست بازار و خواسته‌های شهرستان‌های مختلف بوده است، به همین دلیل ما در این مجموعه سعی کردیم با بازاریابی و نیازسنجی

به گفته او، کشوری که خاستگاه تولید یک محصول است میبایست در فرایند تولید نوآوری ایجاد کند و از سیستم سنتی فاصله بگیرد. مهدی شهیدی در ادامه ممنوعیت صادرات را معضل بزرگ تولید فرش می‌داند و تصریح می‌کند: تولید فرش ایرانی در حال حاضر به دلیل تحریم تنها مصرف داخلی دارد، درواقع در شرایطی با ممنوعیت صادرات ناشی از تحریم مواجه هستیم که مواد اولیه را با نرخ دلار تهیه می‌کنیم درحالی‌که فروش محصول نهایی به صورت ریالی است که این امر معضلی بزرگ برای تولیدکننده و بافنده است.

تابلوفرش‌های ایرانی، شگفتی پشت دیوار تحریم

ارتباط و شهرت فرش ایرانی دارد، عنوان می‌کند: برای مثال رنگ‌رزی تابلو فرش تبریز با رنگ‌های طبیعی و یا شیمیایی انجام می‌شود. در رنگ‌رزی طبیعی از رنگ‌هایی مانند زاج سبز و سفید و یا پوسته انار استفاده می‌شود که طبیعی بودن آن به همراه انرژی دست بافنده باعث می‌شود که بیننده دیگر رنگ‌های طبیعی ثبات رنگی بالایی دارند. البته بخشی از رنگ‌رزی این تولیدات به دلیل اینکه در پروسه بافتن به رنگ‌های زیادی نیاز است، از رنگ‌های شیمیایی هم استفاده می‌شود اما با این وجود در کیفیت کار تغییری ایجاد نمی‌شود.

فرش‌های دست‌باف غیرایرانی خالی از ذوق و روح است

امیرحسین فخوری مواد اولیه مرغوب شامل ابریشم، کرک، رنگ‌رزی باکیفیت و بافندگان اصیل و هنرمند را از دیگر عوامل مهم در سرآمدی تابلوفرش‌های ایرانی توصیف می‌کند و ادامه می‌دهد: کشورهایی مانند چین و پاکستان درحالی که به تولید فرش روی آورده‌اند که محصول نهایی آن‌ها بیشتر شبیه الیاف مصنوعی است، درواقع باوجود اینکه گره‌ها با دست انجام می‌شود اما به دلیل اینکه برای آن‌ها این کار بیشتر جنبه صنعتی دارد و خالی از ذوق و هنر است کیفیت و روح فرش ایرانی را ندارد. ضمن اینکه ابریشم به کار رفته در این فرش‌ها از ابریشم مرغوب کاشان است. علاوه بر مصالح خوب، ایران بافنده‌هایی دارد که نسل در نسل مشغول فعالیت هستند و تمام هنر خود را به فرش تزریق می‌کنند.

تابلوفرش‌های تبریز به واسطه تعداد رنگ‌های بسیار زیادی که در آن بکار رفته از کیفیت بسیار خوبی برخوردار هستند و هر بیننده‌ای را مسحور می‌کنند. به عقیده امیرحسین فخوری یک فعال حوزه تابلو فرش، در یک مثال مشخص چین کشوری است که کالاهای زیادی را به تمام کشورها صادرات می‌کند و در این بین فرش و تابلو فرش ایرانی تنها کالایی است که به این کشور صادر می‌شود، چراکه به عقیده آن‌ها فرش ایرانی محصولی روحیه‌بخش است که آن‌ها می‌توانند به راحتی با آن ارتباط برقرار کنند، با این وجود طی سال‌های اخیر محدودیت‌های اعمال شده ناشی از تحریم باعث شده که دسترسی فرش ایران به بازارهایی نظیر آمریکا و اروپا محدود شود؛ وضعیتی که باعث ضربه به فرش ایران شده است.»

فرش دست‌باف ایرانی، صنعت شماره یک ایران

فخوری می‌گوید: معتقدم فرش ایران بعد از نفت با ارزش‌ترین کالا برای افزایش درآمد‌های ارزی و صنعت شماره یک ایران است، چراکه فرایند تولید فرش از پشم، رنگ‌رزی، بافت، صادرات و فروش اشتغال‌زایی بسیاری را ایجاد می‌کند. بنابراین نیاز است که صنعت و معدن از ظرفیت‌های رابط‌های خود برای رفع محدودیت استفاده کند، چراکه که تحریم و ممنوعیت صادرات ضربه زیادی به این صنعت وارد کرده است.، بطوری‌که حتی بسیاری فرش ایران را فراموش کرده‌اند. درحالی‌که اگر فرش ایران از راه‌های قانونی و صحیح به کشورهای اروپایی و آمریکایی صادر شود به خاطر لطافت و بافتی که دارد بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد. او با توضیح اینکه رنگ‌رزی تأثیر زیادی در برقراری

گره برگردان، ابداعی نو برای افزایش سرعت بافت فرش

اما در حال حاضر آموزش در مراکز فنی و حرفه‌ای زمان یادگیری و مهارت‌آزمایی را به حداقل رسانده است، با این وجود تسهیل در فراگیری این هنر اگرچه به لحاظ کیفی تأثیرگذار بوده اما به افزایش تعداد قالیبافان کمکی نکرده است. به معنای دیگر بافنده‌های قدیمی چون صرفاً به کار قالیبافی مشغول بودند سرعت بافت بیشتری داشتند اما در حال حاضر بافنده‌ها در ساعت‌های بیکاری فرش می‌بافتند. به گفته دهقان منشادی، در تولید فرش دچار یک فقر فرهنگی هستیم که از دهه‌ها قبل آغاز شده و تا به امروز ادامه داشته است، درواقع طی این سال‌ها گاهی حتی تولیدکننده و بافنده فرش نیز این صنعت را نه به دید یک فعالیت هنری اصیل اشتغال‌زا بلکه به چشم حقرات نگاه کرده‌اند، برای مثال در مدارس به دانش‌آموزی که قدری در تکالیف خود ضعف داشت گفته می‌شد که به جای درس برد و قالی بافی کند بنابراین به کاربردن تعبیر کنایه آمیز سبب شد که ذهنیت منفی و ناخوشایند نسبت به این صنعت در آن نسل و نسل‌های بعدی ایجاد شود. من معتقدم رسانه‌های عمومی میبایست پیرامون صنعت فرش و دیگر صنایع دستی ایران فرهنگ‌سازی و تبلیغ گسترده انجام دهند چراکه این صنعت به ویژه صنعت فرش با کمترین سرمایه‌گذاری، اشتغالزایی بالایی ایجاد می‌کند.

علی محمد دهقان منشادی که کارشناس ارشد تکنولوژی نساجی است پیرامون نگاه کشورهای خارجی به صنعت فرش ایران می‌گوید: دنیا مدت زمان زیادی است که دیگر با فرش ایرانی بیگانه شده، چراکه صادرات به میزان محدود انجام شده است، و این درحالی‌ست که بر اساس آمار رسمی ایران در سال ۷۳، از صادرات فرش یک میلیارد و ۸۰۰ میلیون تومان کسب کرده است. متأسفانه اما در سال‌های اخیر این آمار به صدمیلیون دلار کاهش پیدا کرده است.

گره "برگردان" ابداعی جدید در تولید فرش دست‌باف است که سرعت بافت فرش را دو برابر افزایش می‌دهد، یادگیری آسانی دارد و استحکام فرش نیز به مراتب از گره معمولی بیشتر است. این گره تقریباً مشابه گره ترکی است و به دلیل اینکه گره‌ها از یک جا بیرون می‌آید زیبایی پشت و روی فرش را دوچندان می‌کند. از سوی دیگر در قالیبافی یزدی معمولاً انگشت سبابه دست چپ قالیبافان دچار مشکل و یا زخم و ساییدگی می‌شود، اما یادگیری مدل گره زدن برگردان این مشکل را به کلی برطرف می‌کند.

علی محمد دهقان منشادی مدیر آموزشگاه صنایع دستی پرچین است. او افزایش سرعت بافت، کیفیت و زیبایی فرش را از دیگر مزیت‌های گره ابداعی هود معرفی می‌کند و می‌گوید: مجموعه مزیت‌های گفته شده به‌ویژه سرعت بافت، درآمد قالیباف را افزایش و موجب اشتغال‌زایی بیشتر در این صنعت می‌شود. او با توضیح اینکه دو گره متقارن ترکی و فارسی همچنین گره نامتقارن فارسی از مدل‌های رایج گره‌زنی در فرش هستند، توضیح می‌دهد: گره ابداعی چون نه شباهت به گره متقارن ترکی و نه شباهتی به گره متقارن فارسی دارد، "گره گردان" نام گرفته است، چراکه یک حرکت گردشی به دور کار انجام می‌شود تا گره از استحکام لازم برخوردار شود.

دهقان منشادی با توضیح اینکه آموزش این سبک از گره‌زنی بافت فرش را به تازگی آغاز کرده و از ثبت اختراع آن نیز چندسالی گذشته است ادامه می‌دهد: در حال حاضر تعدادی از کارگاه‌های قالیبافی یزد با این روش مشغول فعالیت هستند.

او که موسس اولین آموزشگاه فنی حرفه‌ای فرش‌بافان در استان یزد است پیرامون مقایسه کیفیت کار قالیبافان از گذشته تا به امروز می‌گوید: در گذشته آموزش به شیوه استاد و شاگردی بود، بافنده میبایست ۳ سال زمان برای آموزش صرف می‌کرد

فرش‌های بختیاری حاصل ذهن‌های بدیع و زیبا

قابل شست‌وشو هستند. او با توضیح اینکه رنگ‌رزی این فرش‌ها تماماً گیاهی و به صورت سنتی انجام می‌شود، عنوان می‌کند: اصالت، استقامت و پاخوری خوب از مزیت‌های فرش‌های بختیاری است، چراکه تمامی نقشه‌ها برگرفته از طبیعت و با رنگ‌رزی گیاهی است. تفاوت آن با سایر فرش‌ها هم در نوع پشم، دست‌ریس بودن و مدل گرهی دو پیچ آن است و فرش درشت‌باف محسوب می‌شود.

این تولیدکننده فرش دست‌باف در توضیح پیرامون تفاوت رنگ‌رزی شیمیایی به نسبت رنگ‌های گیاهی می‌گوید: رنگ‌های شیمیایی ثبات لازم را ندارند، در معرض شست‌وشو رنگ‌ها شسته و از بین می‌روند و زمانی‌که در معرض پاخور قرار می‌گیرند بی‌رنگ می‌شوند، درحالی‌که فرش‌ها با مواد اولیه گفته شده روز به روز زیباتر می‌شوند.

به گفته پژمان محمدی دهکردی، فرش‌های بختیاری خریدارهای خوبی در کشورهای آمریکا، اروپا و آلمان دارند اما متأسفانه به دلیل تحریم امکان صادرات وجود ندارد، چراکه فرش میبایست مستقیماً به کشورهای مقصد برسد و فروش آن از طریق کشورهای ثانویه قیمت و واسطه‌هایی که وجود دارد، هزینه صادرات را افزایش می‌دهد.

فرش‌های بختیاری فراتر از نقشه‌های مرسوم، الهام گرفته از طبیعت و زندگی پیرامون فرش‌باف هستند، طرح و نقش‌های زیبا و تماشایی وابسته به ذهن و خلاقیت ذهنی فرش‌باف. پشم‌های به‌کاررفته در تولید این فرش‌ها تماماً دست‌ریس هستند و رنگ‌رزی آن‌ها نیز به صورت کاملاً سنتی انجام می‌شود، فرایندی که موجب استحکام، دوام و زیبایی فرش می‌شود.

پژمان محمدی دهکردی تولیدکننده فرش‌های بختیاری از استان چهارمحال بختیاری می‌گوید: بافنده‌های بختیاری با تخیلات، ذهنیت و الهامی که از طبیعت دریافت می‌کنند فرش می‌بافتند، سپس با اعمال همین طرح‌های ذهنی نقشه فرش را قدری تغییر می‌دهند، به طوری‌که محصول نهایی ترکیبی از الهام ذهنی بافنده و نقشه اصلی فرش است.

فرش‌های بختیاری جزو بادوام‌ترین فرش‌های دنیا هستند

به گفته دهکردی، مواد اولیه به‌کار رفته در تولید این فرش‌ها پشم دست‌ریس و رنگ‌های گیاهی است، که به همین دلیل فرش‌های بختیاری جزو بادوام‌ترین فرش‌های دنیا محسوب می‌شوند، فرش‌هایی کاملاً گیاهی که افت قیمت ندارند، کیفیت رنگ و مواد اولیه به گونه‌ای است که حتی در خانه

فرش های عشایری امضای اصالتِ ذهنِ بافنده

یکی از دلایل مورد پسند بودن فرش های عشایری برای اروپایی ها و آمریکایی "تک بودن" آن است، در واقع زمانیکه این فرش را خریداری می کنید نمونه دومی از آن وجود ندارد، چراکه ذهنیت آدمی که آن فرش را بافته بعد از پنج ماه تغییر می کند و دیگر اینکه این رنگ ها در فصل بعدی امکان تولید شدن ندارند، در نتیجه فرش ها ساخته و پرداخته ذهنِ بافنده و الهام گرفته از طبیعت هستند، قرینه نیستند و رنگ های گیاهی به کار رفته در آن فصل هم در فصل بعدی وجود ندارند، به همین خاطر شما با فرش های خاصی مواجه هستید.» اینها بخشی از صحبت های بهرام محمدی مدیر گالری نگارستان است.

بهرام محمدی یک تولیدکننده و فروشنده فرش عشایری شیراز می گوید: فرش های قشقایی با پشم درست ریس و رنگ گیاهی تولید می شوند، همچنین به دلیل استفاده از پشم، در زمستان گرم و در تابستان خنک هستند.

او با توضیح اینکه این فرش ها توسط عشایر بختیاری و قشقایی تولید می شوند، ادامه می دهد: ایلات شیراز و بختیار کوچ نشین هستند به همین دلیل ۶ ماه از سال در منطقه بختیار و ۶ ماه دیگر سال در منطقه قشقایی یمه و آباده هستند. بهرام محمدی می گوید: این فرش ها در رنگ ها و طرح های مختلف بافته می شود و چون در منطقه عشایری تولید می شوند و دست مزد کمی دارند به نسبت فرش های بافت تبریز، کاشان و اردکان به مراتب قیمت مناسب تری دارند.

او در توضیح رنگ و طرح این فرش ها می گوید: رنگ فرش ها

گیاهی است و در هر فصل از سال یک سبک از رنگ و پشم تولید می شود، رنگ هایی با ثبات که امکان شست و شوی بدون آنکه تغییر رنگ دهد در خانه فراهم است.

محمدی در ادامه پیرامون ممنوعیت های صادرات فرش ایران عنوان می کند: فعالان ایرانی حوزه فرش در خارج از کشور امکان صادرات فرش دست باف ایران را ندارند و این دست باف های ارزشمند تنها به صورت مسافری و در مقیاس محدودی نظیر ۶ متر و از طریق قرار دادن در چمدان امکان پذیر است، به همین دلیل صادرات به کشورهای اروپایی در حد صفر است و در کشورهای حاشیه خلیج فارس هم به دلیل اینکه بازار در اختیار فرش های پاکستان و چینی قرار دارد امکان رقابت وجود ندارد.

او درباره مقایسه کیفیت طرح و رنگ فرش ایرانی با نمونه چینی و پاکستانی می گوید: از نظر طرح و رنگ این فرش ها قابل مقایسه با فرش های چین و پاکستان نیستند اما چون ما امکان صادرات فرش در طرح و رنگ های جدید را نداریم آن ها تصور می کنند که فرش ایرانی در همان مدل های قدیمی تولید می شود به همین دلیل به فرش های هندی و پاکستانی و چینی روی آورده اند که قیمتی پایینی هم دارند.

بهرام محمدی در خصوص ذهنی باف بودن فرش های عشایری توضیح می دهد: فرش بافی عشایری وابسته به ذهن و خلاقیت بافنده، نشان از اصالت بافنده دارد، در واقع فصل بافت فرش تأثیری زیادی در طرح و نقشه آن دارد، مثلاً در تمام فرش های عشایری سرو که نماد اسقامت است، دیده می شود.

فرش تولیدی ایران؛ به نام و به کام ترکیه و پاکستان

«اثرات منفی و عمیق تحریم در تمام وجوه صنعت فرش ایران از تولید گرفته تا فروش و صادرات نفوذ کرده است، فرش ایران به بازارهای جهانی صادر نمی شود و شوربختانه بازرگان های ایرانی فرش ایرانی را به اسم کشورهای نظیر پاکستان و ترکیه صادر می کنند که نتیجه آن فراموشی اسم و رسم فرش ایرانی است. در این بین نقشه هایی که مشخصاً برای ایران است امکان صادرات ندارد و یا اینکه به عنوان فرش دست دو صادر می شود، وضعیتی که با تداوم آن نمی توان آینده قشنگی برای صنعت فرش ایران که زمانی در دنیا سرآمد بود متصور شد، اینها بخشی از گفت و گوی آریا رعیتی پیرامون آینده فرش ایران در حاشیه شانزدهم نمایشگاه تخصصی فرش دست باف است که مشروح آن را در ادامه می خوانید.

آریا رعیتی مدیر می گوید: از گذشته این حجم از فرش تولیدی ایران نه برای مصرف داخل بلکه برای مصرف جهانی بود، اما در شرایطی که به دلیل تحریم به بازارهای جهانی دسترسی نداریم، تولید و علاقه به تولید هم رو به کاهش یافته که ضربه بزرگی به صنعت فرش ایران است. از طرف دیگر اثرات تحریم در نمایشگاه هایی نظیر نمایشگاه

فرش هم مشهود است، چراکه تا پیش از آن معمولاً ۲۵ درصد فروش به واسطه توریست های خارجی و در نمایشگاه های تخصصی فرش رخ می داد که در شرایط موجود این مساله هم منتفی شده است. رعیتی پیرامون مشخصات فرش قشقایی فارس می گوید: وجه تمایز فرش های قشقایی رنگ رزی کاملاً گیاهی و پشم دست ریس به کار رفته در آن است، ضمن اینکه ۹۰ درصد کارها ذهنی باف هستند و هیچکدام سایز مشابهی ندارند، در واقع تمامی طرح ها تقریباً با هم متفاوت هستند یعنی امکان اینکه دو فرش قشقایی مشابه هم ببینید وجود ندارد. فرش قشقایی در دار زمینی و یا افقی بافته می شود، کاری که بسیار سخت است اما سبب می شود فرش کاملاً یکدست بافته شود.

به گفته رعیتی، در رنگ رزی گیاهی رنگ ها پخته و دلنشین هستند و چشم را اذیت نمی کنند، طرح و رنگ هایی شبیه آن چیزی که در اطراف ما وجود دارد. رنگ رزی گیاهی و بافت تار و پود فرش با پشم دست ریس پروسه ای سخت و هزینه بر است اما در عین حال دوام و کیفیت فرش هم به مراتب افزایش می یابد. رنگ فرش موقع شست و شو کم رنگ و قاطی نمی شود و پس از هربار شست و شو خوش رنگ تر و زیباتر می شود.

مختصری درباره شکوه و اصالتِ فرش دست بافِ ایرانی

باغ و گیلان وجود داشتند توسعه و رونق بیشتری گرفتند. به راستی و حقیقتاً که محکم ترین دلیل و گواه این هنر و صنعت به این دوره برمی گردد. در ایران در دوره فرمانروایی شاه عباس، تجارت و هنر و صنعت شکوفا شد. شاه عباس به تشویق و دلگرم کردن مردم به تماس و مبادله با اروپا مشتاق بود و پایتخت خودش را که اصفهان بود به یکی از مجلل ترین و عظیم ترین شهرهای ایران درآورد. او همچنین یک کارگاه بزرگ برای فرش ها درست کرد که هنرمندان در آنجا کار کنند تا بهترین و باشکوه ترین نمونه های فرش را بیاورند. بیشترین این فرش ها از ابریشم و با رشته های طلا و نقره تزیین شده بود.

در قرن نوزدهم قالی های ایرانی به ویژه فرش های نفیس ناحیه تبریز به اروپا راه یافتند. در آخرین ربع قرن نوزدهم و در زمان فرمانروایان قاجار، این صنعت با فرستادن آن به اروپا از تبریز به استانبول دوباره رونق گرفت. در اواخر قرن نوزدهم میلادی بعضی از شرکت های اروپایی و آمریکایی به ایران آمدند و این هنر و صنعت را به بازارهای کشور خودشان فرستادند.

در گذر تاریخ ایران صنعت و پیشه فرش بافی به صورت یک هنر و مهارت خاص درآمده است. اولین مدرک موجود در رابطه با موجودیت فرش در نوشته های چینی ها مربوط به سلسله ساسانیان است. در سال ۶۲۸ میلادی امپراطور هراکلیس بعد از پیروزی مقداری فرش را به شهر تیسفون که پایتخت ساسانیان بود آورد. زمانی که در سال ۶۳۷ میلادی عرب ها بر شهر تیسفون غلبه کردند، مقدار قابل توجهی فرش موجود بود که یکی از آن ها فرش باغی مشهوری بود به نام «موقع بهار خسرو». این فرش در تاریخ بنام گرانبهاترین فرش نام برده شده است. فرش هایی که در زمان سلطنت خسرو اول به صورت ۹۰ فوت مربع بافته می شد و مورخان عرب آن را این گونه توصیف کرده اند: «گوشه های آن تختی باشکوه از گل های آبی، قرمز، سفید، زرد و سبز است. رنگ زمینه آن کپی از زمین به رنگ طلائی، سنگ هایی به شفافیت کریستال، گیاهان با حریر و میوه ها با رنگ سنگی شکل گرفته اند.»

بعد از دوره سلطه خلفای عرب، یک نفر از قبایل ترک به نام سلجوق، ایران را فتح کرد. سلطه

قدیمی ترین فرش دست بافت ایرانی در سال ۱۹۴۹ و در دومین مرحله از کاوش های "رودنکو" باستان شناس روسی، در منطقه پازیریک کشف و به نام فرش پازیریک نامیده شد. وجود این فرش که فرش کارگاهی است و طراحی شده با بافت و ساختاری دقیق، نه فقط بر وجود صنعت گسترده فرش بافی بلکه بر وجود صنایع پیشرفته نساجی در ایران گواهی می دهد. رنگ های به کار رفته در این فرش که در نهایت زیبایی و هم آهنگی است از وجود مراکز رنگ رزی که در آن ها از رنگ های گیاهی و یا رنگ های رایج زمانه از جمله صدف های ارغوان و غیره استفاده می شد، خبر می دهد.

رودنکو در کتابی که به مناسبت این اکتشافات در سال ۱۹۵۳ در روسیه منتشر کرد، درباره فرش مکشوفه توضیحات مفصلي نگاشت و آن را صراحتاً کار ایران و قدیمی ترین فرش ایرانی در دنیا دانست. او نوشت: «بدون اینکه بتوانیم به طور حتم بگوییم این فرش کار کدامیک از سرزمین های ماد-پارت (خراسان قدیم) یا پارس است، تاریخ فرش مذکور و پارچه هایی که در پازیریک کشف شد قرن پنجم و یا اوایل قرن چهارم پیش از میلاد تشخیص داده می شود.» به گفته او، «تاریخ این قالی از روی شکل اسب سواران معلوم می شود. طرز نشان دادن اسب های جنگی که به جای زین، قالی بر پشت آن ها گسترانده اند و پارچه ای روی سینه اسب از مشخصات آشوری ها است، اما روی فرش پازیریک ریزه کاریهای مختلف و طرز گره زدن دم اسب ها، در نقوش برجسته تخت جمشید نیز دیده می شود.»

رنسانس قالی ایران

اما اوج قالی کلاسیک ایرانی و مهم ترین تاریخ در صنعت فرش در ایران که از آن با رنسانس قالی ایران یاد می شود، زمان سلاطین صفوی به ویژه زمان حاکمیت شاه طهماسب اول و شاه عباس کبیر ثبت کرده اند. از این دوران حدود ۳۰۰ تخته فرش به یادگار مانده که در موزه های بزرگ دنیا و یا در مجموعه های شخصی نگهداری می شوند. در این دوران در کنار قصرهای پادشاهان کارگاه های قالی بافی بنا شد و مراکز گوناگون که قبلاً در تبریز، اصفهان، کاشان، مشهد، کرمان، جوشقان، یزد، استرآباد، هرات و ایالات شمالی نظیر شیروان، قره

فرش دست‌باف نیک‌خواه

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Nikkhah Carpet

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @nikkhahcarpet

فرش اصفهان و ناین (روحانیان)

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Isfahan and Nain carpets (Rohaniyan)

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @farsh_naein_rohaniyan

تولیدی تابلو فرش دست‌باف تبریز (کوزه گر)

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Production of Tabriz hand-woven carpets (Kouzegar)

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @peyman_farsh

تولیدی فرش نفیس تبریز (محمدیان)

زمینه فعالیت: تولید فرش و تابلو فرش تبریز

Nafis carpet production in Tabriz (Mohammadian)

Field of activity: Production of Tabriz carpets and carpet panel

Instagram: @tolidfarshmohammadian

شرکت تعاونی فرش نگار بافت اصیل

زمینه فعالیت: تولید انواع قالی وقالیچه، فرش، پتو مسافرتی، روفرشی

Farshnegar Baft Asil cooperative company

Field of activity: production of carpets, rugs, travel blankets, rugs

تولیدات فرش ناین مرتضوی

زمینه فعالیت: تولید، عرضه و صادرات فرش

Mortazavi Carpets

Field of activity: Production, supply and export of carpets

Instagram: @mortazavi_carpet ۱۲۳

Website: www.mortazavicarpets.com

تولیدات فرش دست‌باف نفیس تبریز حاج حسن فتحی و پسران

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Tabriz hand-woven carpet products of Haj Hassan Fathi and others

Field of activity: Production of handmade carpets

آموزشگاه هنر و صنایع دستی پرچین

زمینه فعالیت: آموزش نقاشی، طراحی نقشه فرش، مرمت فرش، بافت تابلو فرش، بافت گلیم و بافت فرشهای هنری

Perchin School of Arts and Crafts

Field of activity: painting training, carpet map design, carpet restoration, carpet weaving, carpet weaving, and artistic carpet weaving

Instagram: @parchincarpets

تولیدی فرش و تابلو فرش تمام ابریشم قم (برادران علیمحمدی)

زمینه فعالیت: تولید فرش و تابلو فرش تمام ابریشم قم

Production of all-silk carpets and rugs in Qom (Alimohammadi brothers)

Field of activity: Production of all silk carpets and rugs in Qom

Instagram: @mojtaba.silkcarpets

تابلو فرش فتحیان

زمینه فعالیت: تابلو فرش

Fethian Carpet

Field of activity: Carpet panel

Instagram: @fathian_carpet

نگارستان فرش محمدی

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Farsh Mohammadi Carpets

Field of activity: Production of handmade carpets

تولیدی فرش ایران نائین مفیدی

زمینه فعالیت: تولید کننده فرش های اصفهان و ناین

Naeen Mofidi Iranian carpet

Field of activity: Manufacturer of Isfahan and Naeen carpets

Instagram: @mofidi_carpet

Website: www.mofidicarpets.ir

تولیدی فرش و تابلو فرش تبریز (برادران راستانی)

زمینه فعالیت: تولید فرش و تابلو فرش دست‌باف تبریز

Production of carpets and rugs in Tabriz (Rastani Brothers)

Field of activity: Production of Tabriz carpets and carpet panel

Instagram: @rastani.carpet

گالری فرش فخفوری

زمینه فعالیت: فروش فرش و تابلو فرش

Fakhfouri Carpets Gallery

Field of activity: Production of carpets and carpet panel

Instagram: @fakhfouri_carpets

Website: www.fakhfouricarpets.com

ترمه و گلیم آریا

زمینه فعالیت: تولید ترمه و گلیم

Aria cashmere and rug

Field of activity: Production of cashmere and rug

Instagram: @ayria.carpet

گالری فرش جاهدی (تبریز)

زمینه فعالیت: تولید فرش

Jahedi Carpet

Field of activity: Production of carpets

Instagram: @jahedi_carpet

Website: www.rastanicarpets.ir

شرکت تولیدی بازرگانی فرش اسدی (تبریز)

زمینه فعالیت: تولید فرش

Asadi Carpets Commercial Manufacturing Company (Tabriz)

Field of activity: Production of carpets

Instagram: @asadi_carpets

Website: www.asadicarpets.com

تولیدات فرش شیرازی

زمینه فعالیت: تولید فرش

Shirazi Carpets Products

Field of activity: Production of carpets

Instagram: carpet_shirazi_

تولیدات فرش ترکمن (سعادت)

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Turkmen Carpet Products

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @farsh_saadat

Website: www.saadatcarpet.com

تولیدی فرش دست‌باف گلی - کرمان، تبریز

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Handmade Goli carpet production - Kerman, Tabriz

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @miniyator_carpet

تولیدات فرش بختیاری محمدی دهکردی

زمینه فعالیت: تولید و عرضه فرش

Bakhtiary Carpet

Field of activity: Production and supply of carpets

Instagram: @bakhtiary_carpet

Website: www.dehkordicarpets.ir

محصولات دانش بنیان نانوگستران

زمینه فعالیت: فروش محصولات مبتنی بر فناوری نانو در حوزه های خانگی، خودرو، بهداشتی و صنعتی و...

Nanogostaran

Field of activity: sale of products based on nanotechnology in the fields of household, automotive, health and industrial, ...

فرش دست‌باف آریا

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

Ayria handwoven Carpet

Field of activity: Production of handmade carpets

Kazemi Carpet

Field of activity: Production of handmade carpets

Instagram: @nippon_carpet

Website: www.nipponcarpet.ir

تولیدات فرش نیپن (کازمی)

زمینه فعالیت: تولید فرش دست‌باف

